

Nr 326

Av herr **Sjöholm m.fl.**, om beaktande av den enskildes intressen vid utarbetande av en ny grundlag.

Författningsfrågan har sedan något år handlagts vid särskilda överläggningar mellan partiledarna och företrädare för regeringen. Att döma av vad som framkommit rörande dessa förhandlingar synes det vara att vänta, att småningom en ny utredning rörande författningsfrågan tillsättes, sannolikt under det innevarande riksdagsåret. Det är därför angeläget att även riksdagen i sin helhet blir i tillfälle att närmare diskutera en sådan ny utrednings allmänna uppläggning, sammansättning och inriktning.

Den föregående utredningen hade som bekant icke något allmänt direktiv om att utarbeta förslag till en helt ny författning ersättande nuvarande 1809 års regeringsform. Den fann sig emellertid under arbetets gång föranlåten att taga sig detta mandat. Efter den långvariga debatt, som de senaste åren förts på grundval av författningsutredningens undersökningar och förslag, är det givetvis att vänta att en ny utredning kommer att få ett mera preciserat uppdrag.

Det finns i detta sammanhang anledning att anföra några synpunkter, som eljest lätt undanskymmes både vad gäller direktivens inriktning och en ny utrednings sammansättning.

En av författningens huvuduppgifter är att bestämma förhållandet mellan de enskilda och det allmänna i olika avseenden. Det må vara tillräckligt att här peka på två sådana relationer. Dels kan författningen direkt tillerkänna den enskilde vissa grundläggande fri- och rättigheter, vilka icke får kränkas eller som eljest beretts särskilt skydd. Författningsutredningens förslag till ny regeringsform innehåller ett kapitel med sådana bestämmelser (kapitel 2). Dels kommer det sätt, på vilket de olika politiskt betydelsefulla krafterna i statslivet avbalanseras mot varandra, att vara av fundamental betydelse för den enskildes rättsskydd. Om genom författningen största delen av makten i samhället samlas på en hand, blir följden naturligen den, att den enskilde får svårt att hävda sina rättmätiga intressen mot den eller dem, hos vilka makten koncentrerats. Vid konflikt mellan samhällets intressen och den enskildes kan den senare — med sina begränsade möjligheter att få sina synpunkter beaktade — befaras komma att genomgående draga det kortaste strået. Att så är fallet i diktaturer av olika slag är välkänt, men även en i demokratisk ordning tillkommen maktkoncentration kan innesluta enahanda riskmoment. Det är därför av vikt att den enskildes möjligheter att bevaka sina intressen tillgodoses i en ny grundlag.

I remissbehandlingen blev den del av författningsutredningens förslag, som gällde den s.k. rättighetsförklaringen föremål för stark kritik. I stort sett har utredningens förslag därvidlag uppfattats såsom otillräckligt. Hela detta avsnitt måste därför omarbetas.

Också vad gäller den allmänna maktfördelningen till skydd för den enskilde, kan starkt ifrågasättas, om författningsutredningens förslag håller måttet. En mera genomtänkt plan erfordras i denna del.

I en demokratisk stat skall den enskildes intressen skyddas även genom de politiska partierna. På det hela taget måste också den enskilde vara hänvisad till att söka påverka samhällsutvecklingen genom de politiska partierna. Emellertid måste hållas i minnet att partierna som sådana också har vissa gruppegoistiska intressen. Dessa är av olika slag. De kan t.ex. vara av ekonomisk natur. En ur denna synpunkt farlig väg har man slagit in på, då partierna begagnar sitt inflytande över statens medel till att på skattebetalarnas bekostnad tillgodose sig själva. Beslutet om partistödet är ur denna synpunkt särskilt illavarslande.

Partierna har vidare det intresset gemensamt att söka hindra uppkomsten av konkurrerande partier. På många håll i andra länder förekommer, att partierna gemensamt begagnar den dem tillkommande makten att besluta lagar som på olika vis spärrar mot nytillkommande partier. Förslag av denna typ återfanns i författningsutredningens betänkande, där man exempelvis ville göra slut på den frihet, som envar hittills haft i vårt land att i rikspolitiska och kommunala val ställa upp egna listor. I andra fall söker man genom procenttal av olika beskaffenhet hindra nya parti-bildningar.

Det ligger en stor fara i att partierna på detta sätt begagnar politisk makt, varöver de disponerar, till att främja egna intressen på de enskildas bekostnad. I vårt land torde partierna knappast behöva skydda sig på detta sätt. Vårt partiliv uppvisar nämligen förvånansvärd stabilitet. Alla våra politiska partier uppvisar en hög ålder. Även vårt yngsta, kommunistiska partiet, har snart passerat halvsekelgränsen. Det är av vikt att vi ej får författningsregler, som ytterligare konserverar ett partiväsende, som är moget för omstrukturering.

Vad nu sagts har betydelse ej endast för direktiven till en ny författningsutredning utan också vad gäller dess sammansättning. Det är av vikt att en ny utredning ej kommer att bestå av uteslutande aktiva partipolitiker, som alla har bindningar till gemensamma intressen. I en ny utredning måste också personer, som kan sägas direkt företräda de enskilda individerna, ingå. De bör kunna vid utformningen av en ny författning hävda de enskildas intressen, även om dessa skulle komma i konflikt med parti-goistiska krav. Väljes två sådana personer finns möjlighet att för balansens skull utse en, som allmänt sympatiserar med det nuvarande regeringspartiet, och en, som mera delar oppositionens allmänna åskådning.

Under återopande av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att en blivande författningsutredning måtte få i uppdrag att vid utarbetande av en ny grundlag särskilt beakta att den enskildes intressen avväges mot övriga allmänna intressen och gruppintressen samt att den sammansättes så, att även dessa enskilda intressen får förespråkare inom utredningen.

Stockholm den 25 januari 1966

Sten Sjöholm

Bertil Rubin

Carl Göran Regnéll

Nr 327

Av herr **Björkman**, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en fast representation i Sudan.

(Lika lydande med motion nr 257 i Första kammaren)

Stockholm den 25 januari 1966

Folke Björkman